

Селищната могила до с. Караново (Н.-Загорска ок.)

отъ В. Миковъ

Непосрѣдствено северно отъ с. Караново се намира една отъ по-голѣмитѣ селищни могили у насъ. Тя има височина около 12 метра, при диаметри 110/180 м. Дълги години селянитѣ сж копали прѣстъ отъ тази могила, като всички намѣрени въ нея материали били унищожавани. Но следъ създаването на музейна сбирка въ Н.-Загора, учителътъ по история — Н. Койчевъ, обръща внимание на донесенитѣ му отъ ученицитѣ материали отъ могилата и забранява на селянитѣ да разкопаватъ това интересно селище.

Презъ 1936 год., благодарение на доброволцитѣ селяни, които искаха да се снабдятъ съ прѣстъ и съдействието на околниския управителъ въ Н. Загора — Ас. Игнатиевъ и на Н. Койчевъ, можахъ въ продължение на 25 дена да разкопая една незначителна частъ отъ къмъ източната и южната периферия на могилата. Макаръ и разкопкитѣ да не се произвеждаха стратиграфски, така, както изисква предисторическата наука, все можахъ отчасти да се опредѣлятъ отдѣлнитѣ напластявания и да се види на каква дълбочина, какви предмети се откриватъ.

И селищната могила до Караново, както и всички селищни могили, се състои отъ пластове прѣстъ и пластове пепелища, изъ които се срѣщатъ много глинени фрагменти отъ сждове и въ рѣдки случаи цѣли сждове, мазилка и следи отъ разрушени колиби, каменни и костени предмети и много кости отъ животни.

Отъ тѣзи, макаръ и незначителни разкопки на Карановската могила, съ положителностъ вече се установява, че селищнитѣ могили не сж нищо друго, освенъ укрепени села. Тия села били укрепвани главно съ насипъ отъ прѣстъ и понѣкога съ каменни стени. На различни мѣста и височини въ разкопаната периферия на могилата се откриха останки отъ три пояса крепостни стени, правени отъ голѣми бигорни камъни, които сж били донасяни отъ Срѣдна-гора, на около 1½ ккм. северно отъ селото. Камънитѣ, които иматъ дължини отъ 0·90 — 1·30 м., шир. 0·50 — 0·80 м. и деб. 0·30 — 0·55 м. сж грубо обчукани и слагани единъ до другъ въ единъ или два реда, безъ каквато и да е спойка помежду имъ и то така, че стенитѣ сж малко наведени навътре.

Открититѣ на две мѣста части отъ крепостни стени въ източната периферия сж далече една отъ друга около 6 метра. Горната стена е запазена на височина 1·50 м., дължина 4 м. и

дебелина 1·10 м., а долната — съ височина 1·20 м., дължина 2·10 м. и дебелина 0·90 м.

Въ южната периферия останки отъ крепостнитѣ стени се разкриха на три мѣста, отъ които най-горната е висока едва 0·60 м., дълга 3·50 м. и деб. 1·10 м., срѣдната е запазена на височина 0·30 м. дължина 5 м. и деб. 0·90 м., а най-долната на вис. — 0·90 м., деб. 0·90 м. и дължина 7 метра.

Едновременни ли сж и тритѣ крепостни стени или сж отъ различни времена, това не може да се опредѣли безъ по-голѣми и системни разкопки. Въ могилата до Прославъ (Мечкюръ) се е наблюдавало прѣстъ безъ културни остатъци¹⁾, т. е. прѣстъ, която е била насипвана при укрепяването на селището. Могилата до Кубратъ (Балбунаръ), освенъ съ прѣстъ е била укрепена и съ камененъ поясъ.²⁾ Селищнитѣ могили въ Македония и Ромъния, сжщо така сж били укрепявани.³⁾

Докато въ всички до сега разкопани селищни могили у насъ сж намѣрени, съ изключение на могилитѣ до Св. Кирилово⁴⁾, Загорци⁵⁾, Аспарухово⁶⁾ и др. по еднообразни по техника, форма и орнаментъ материали, които можемъ да отнесемъ къмъ една епоха и една култура, то въ Карановската могила се разкриха материали отъ две съвършено различни по време култури. А тази разлика, главно се състои въ керамиката. Въ долнитѣ пластове на тази могила се намиратъ такива сждове и фрагменти, каквито въ горнитѣ абсолютно липсватъ и обратно — сждове и фрагменти, каквито се намиратъ въ горнитѣ пластове не се срѣщатъ и не можемъ да търсимъ въ долнитѣ пластове. Материалитѣ отъ долния културенъ слой на Карановската могила, който има дебелина около 4 метра, сж напълно подобни на предметитѣ отъ многобройнитѣ селищни могили, които се отнасятъ къмъ каменно-медната епоха, а предметитѣ отъ горния културенъ слой, който има дебелина около 8 метра по нищо не се отличаватъ отъ тѣзи на могилнитѣ селища до Азапъ-къой⁷⁾, Шопова-могила⁸⁾, Графъ-Игнатиево, Дуванлии⁹⁾

¹⁾ G. Seure et A. Degrand. — Exploration de quelques tells., въ Bull. corr. heil. 1906, стр. 406 и сл.

²⁾ В. Миковъ. — Селищната могила при Балбунаръ. И. Б. А. И. кн. IV 1926/27, стр. 252 и 254.

³⁾ X. Τσοβούτσας. — Διήγησιον καὶ Σχεδίων. 1908; стр. 31 и следн. С. H. Picard, въ Annual of the British School at Athens 1919 — 1921, стр. 5.

⁴⁾ G. I. Kazanow. — Vorgeschichtliche Funde aus Sveti-Kirilovo Präh. Zetschr. 1914., стр. 64—75.

⁵⁾ Не публикувани материали въ Ново-Загорската музейна сбирка.

⁶⁾ Не публикувани материали въ Старо-Загорската музейна сбирка.

⁷⁾ В. Миковъ, — Селищна могила отъ бронзовата епоха до Азапъ-къой (Ямболска ок.) въ Год. Пл. Н. Б. 1930, стр. 171 и следн. и не публикувани материали въ Народния музей.

⁸⁾ Не публикувани материали въ Ст.-Загорската музейна сбирка.

⁹⁾ Б. Филовъ, — Надгробнитѣ могили при Дуванлии, 1934, стр. 26 и следн.

и пр., както и отъ материалитѣ на горнитѣ пластове отъ могилитѣ до Св. Кирилово, Аспарухово, Розово и др., които могат да се отнесат къмъ бронзовата епоха.

Материалитѣ отъ двата културни пласта отъ могилата до Караново, главно глинениитѣ предмети, ще разгледаме по отдѣлно съ изключение на останкитѣ отъ колиби, хромелнитѣ камъни, каменнитѣ и кременни орждия и предмети отъ кость, които на всички дълбочини сж еднакви по техника и форми.

Предмети отъ разни материали

Колиби. Въ всички дълбочини въ единъ профилъ отъ 8 метра, на каквато дълбочина достига разкопаната периферия, се намѣриха следи отъ много колиби. Отъ запазенитѣ останки, доколкото това може да се установи, колибитѣ, както въ всички селищни могили, сж имали правоъгълна форма. Тѣ сж били правени отъ по-дебели въ жглитѣ и по-тънки въ странитѣ колове, които сж били преплетени съ тънки пърти, измазани отвѣнъ и отвѣтре, съ глина примѣсена съ слама. Така засъхналата мазилка е била изпичана отвѣнъ и отвѣтре за да бжде по-устойчиво. Въ единия жгълъ на тѣзи колиби се е намирало огнището, а въ другиятъ — мѣстото на ржчната мелница.

Обр. 1. Каменни бравички.

При разчистване на колибитѣ се установява, че тѣ сж били разрушени при пожари, като следъ всѣко опожаряване, преди построяването на нови колиби, по-ценнитѣ предмети сж

били изваждани. Върху така разбърканата мазилка е била насипвана нова пръст, върху която е било градено ново жилище.

Отъ голѣмия брой колиби, разкрити въ периферията на могилата, само въ три се намѣриха здрави или фрагментирани глинени сѣдове и други цѣли предмети. Въ една колиба отъ горния пластъ на южната периферия се намѣриха два здрави и единъ доста фрагментиранъ сѣдъ (обр. 3 и 12). Въ друга колиба отъ долния пластъ, но на източния секторъ, се намѣриха три сѣда (обр. 6 и 10), въ единъ отъ които имаше нѣколко каменни брадвички и мидени черупки, а въ другъ — бѣла материя, която е била употребявана при инкрустиране на глинени сѣдове и предмети. Въ трета колиба отъ горния пластъ на сѣщата периферия се намѣри единъ счупенъ сѣдъ глинена цедилка, бойни топки и други фрагментирани сѣдове (обр. 10 и 13).

Предмети отъ камъкъ. Хромели камъни. На всички дълбочини въ разкопанитѣ периферии се намѣриха голѣмъ брой здрави и счупени камъни, които по нищо не се отличаватъ отъ общитѣ за каменно-медната епоха форми хромелни камъни.

Каменни брадвички. На различни дълбочини се намѣриха голѣмъ брой каменни брадвички, които по форма и голѣмина не се различаватъ отъ брадвичкитѣ на другитѣ могили селища у насъ (обр. 1).

Каменни брадвички и чукове съ дупки. Както въ другитѣ селищни могили, така и въ това селище се откриха само нѣколко фрагмента отъ каменни брадвички и чукове съ дупки. Намѣрени въ долния слой прешленъ отъ дупката на камененъ чукъ показва, че и този видъ орджие е приготвяно въ самото селище, както това е констатирано и при други селища на това време¹⁾. Брадвичкитѣ и чуковѣтѣ сж правени отъ скали, голѣмата частъ отъ които сж донасяни отъ къмъ Мала-Азия.

Бойни топки. И бойнитѣ топки, които сж правени отъ скали, каквито се намиратъ изъ околността, сж подобни на тѣзи известни ни отъ всички селищни могили.

Предмети отъ кремъкъ. Отъ досегашнитѣ разкопки на селищнитѣ могили въ Южна България — Мечкюръ, Рашевата могила, — Салали, Карнобатъ, Габарево, Св. Кирилово и др.²⁾, както и въ могилата до Караново се установява, че въ тѣзи селища кременнитѣ орджия се срѣщатъ много по-нарѣдко, отколкото въ селищата на Северна България. Това може да се обясни лесно, като се има предвидъ, че въ Северна България на много мѣста, както въ Ново-Загорско, Шуменско, Никополско, Бѣлоградчишко и др. се намиратъ голѣми кременни залежи, каквито изобщо липсватъ въ Ю. България. Намѣре-

¹⁾ В. Миковъ, — Селищната могила при Балбунаръ. И. А. И., кн. IV. стр. 260.

²⁾ В. Миковъ, — Селищна могила въ с. Габарево. Год. Н. кн. V. 1926 32, стр. 84.

нитѣ нѣколко малки кременни стъргалки и ножове иматъ формитѣ на тѣзи отъ другитѣ селищни могили.

Предмети отъ кость и рога. И въ двата културни слоя на Карановската могила се намѣриха доста много предмети, главно върхове за копия и стрели и по-малко шила, длета и брадви, направени отъ кость и рога (обр. 2). По форма и голѣмина и тѣ не се отличаватъ отъ подобнитѣ предмети на другитѣ селищни могили. Отъ горнитѣ пластове произхождатъ нѣколко костени игли, единиятъ край на които е разширенъ въ видѣ на тригълникъ (обр. 2).

Отъ всички предмети, открити въ селищната могила до Караново, найинтересенъ е представения на обр. 3 сѣрпъ отъ рогъ. Този сѣрпъ, който произхожда отъ горнитѣ пластове на долния културенъ слой на източния секторъ, е направенъ отъ слабо закривенъ, подебелъ отъ къмъ единия и потѣнъкъ

Обр. 2. — Предмети отъ кость и рога.

отъ къмъ другия край рогъ, въ издълбания жлебъ на който сж били поставяни малки и назбени кремъци. Въ жлеба на сѣрпа, чиято дължина е 31 см. при дебелина отъ къмъ дръжката 3-5 см., бѣха запазени четири кремъка. Кремъцитѣ, които иматъ дължини отъ 3 до 4 см. при ширини 1.1—1.4 см., сж слабо назбени и сж поставени така единъ до другъ, че образуватъ по-голѣми жбви. Тази частъ отъ кремъцитѣ, която е била вънъ отъ жлебоветѣ, отъ дългото употрѣбление при жетва е много добре излъскана. До сега у насъ на много мѣста въ селищата на каменно-медната и ранно-бронзовата епоха сж намирани назбени кремъци, за които се предполагаше, че могатъ да бждатъ отъ сѣрпове. Следъ като обаче, се откри този сѣрпъ, съ

положителностъ се установява, че малкитѣ назъбени кремъци не сж служили за нищо друго, освенъ за сърпове. Въ Карановската могила и по-рано сж били намирани части отъ рога съ жлебове, на които почти не се обърна внимание (сега въ музейната сбирка въ Н-Загора). Подобенъ закривенъ рогъ съ

Обр. 3. — Сърпъ отъ рогъ съ кремъци

жлебъ, само че пробитъ въ по-дебелия си край е намѣренъ въ Малката пещера до Търново, но и тази дръжка отъ сърпъ е отбелязана като „орждие отъ рогъ“ безъ да се опредѣля неговото предназначение¹⁾. До сега никжде не е намѣренъ подобенъ сърпъ отъ рогъ и кремъци и при това така добре запазенъ, както въ Караново. И въ старитѣ културни страни — Египетъ и Месопотамия сж намѣрени части отъ сърпове, но направени отъ дърво и кремъци.²⁾ Единъ по-добре запазенъ сърпъ отъ дърво съ жлебъ и кремъци произхожда отъ терамаритѣ въ Италия. Въ почти всички страни дето е разпространена късно неолитната култура съ развито земледѣлие сж намѣрени назъбени кремъци, които не сж служили за нищо друго, освенъ за сърпове.

Предмети отъ глина

Керамика. Слой А. Керамиката отъ долния слой, съ малки изключения, по нищо не се отличава отъ тази на другитѣ селищни могили, обитавани презъ каменно-медната епоха. И тукъ сждоветѣ сж правени на ржка и то по-често отъ по-добре пречистена глина. Тѣ иматъ червеникавъ и въ рѣдки случаи тъмно-черенъ цвѣтъ. Сждоветѣ иматъ почти сжщитѣ форми и орнаменти, както тѣзи отъ другитѣ селища на тази епоха. На всички дълбочини на този слой се намѣриха познатитѣ форми сждове, съ изключение на най-горния пластъ, въ който между другото се разкриха и много кухи дѣна отъ глинени сждове. Отъ разновиднитѣ орнаменти върху сждоветѣ и фрагментитѣ, най-интересни безспорно сж тѣзи, рисувани съ графитна боя и бѣла материя. Орнаментътъ съ графитната боя се срѣща въ всички дълбочини на този слой, а орнаментътъ съ бѣлата ма-

¹⁾ Р. Поповъ, — Бѣляковското плато, стр. 13.

²⁾ J. Déchelette, Manuel d'archéologie préhistorique. II, стр. 266 и следн.

терия се намира, и то не така много, само въ горния пластъ и повечето върху сждове съ високи и кухи дъна. Последниятъ орнаментъ се срѣща изключително само върху фрагменти и сждове съ червеникавъ цвѣтъ, когато графитната боя се срѣща еднакво и върху черно и червено изпечени сждове. Сжщо така на всички дълбочини се намиратъ сждове съ релефни, врѣзани и вдлъбнати орнаменти (обр. 4).

Въ тоя слой се намѣриха само следнитѣ три здрави глинени сжда:

Малкъ глинень сждъ (обр. 5 а), който произхожда отъ горнитѣ пластове на южната периферия, вис. 11·5 см. при диам. 14·5 см. украсенъ съ единъ поясъ отъ вдлъбнатинки. Бледо червенъ цвѣтъ.

Отъ колибата въ източната периферия произхожда глинения сждъ, представенъ на обр. 5, вис. 11·3 см. при диаметъръ на устата 14·2 см. и диаметъръ на дъното 8 см., който е съставенъ отъ горна цилиндрична частъ, снабдена отъ къмъ основата съ високо, кухо и цилиндрично дъно, стенитѣ на което сж пробити съ три яйцевидни дупки. Стенитѣ на горната частъ сж украсени съ плитки слаболичащи широки брезди. Този ма-

Обр. 6. Глинень сждъ съ кухо дъно.

а.

б.

в.

а.

Обр. 5. Глинени сждове и дъна отъ сждове отъ двата слоя.

лъкъ сждъ напълно наподобява голѣмитѣ глинени сждове отъ Деневата могила¹⁾, и на тѣзи отъ Ромъния²⁾ или така нареченитѣ Steckdosen, само съ тази разлика, че стенитѣ въ дъната на сждоветѣ отъ Караново сж пробити. И въ дветѣ периферии на тази могила се разкриха извънредно много дъна на подобни сждове (обр. 5d), по-голѣмата частъ отъ които или сж пробити съ по две — една срещу друга или съ по три дупки, или пъкъ сж украсени съ широки бѣли успоредни или отсечени линии.

Сждове съ високи кухи и пробити дъна ни сж познати отъ късния неолитъ и отъ Унгария³⁾ и Югославия⁴⁾.

Отъ сжщата колиба произхожда и единъ сждъ, вис. 13·5 см. и диам. 7·5 см., въ който бѣха намѣрени четиритѣ каменни бравчики.

На обр. 5с е представена частъ отъ малъкъ, плитъкъ сждъ, вис. 6·2 см., при диам. на устата 12·7 см., горната частъ на който е украсена съ графитна боя, а долната — съ отвесно нарѣзани линии. Дъното на сжда е вдлъбнато навътре, въ форма на пжпъ, както въ нѣкои сждове отъ V в. пр. Хр.⁵⁾ Черенъ цвѣтъ.

Други предмети отъ глина. Освенъ глинени сждове и фрагменти, въ долния слой се намѣриха и много тежести и прешлени, направени отъ глина, които, както по форма, така и по голѣмина, не се отличаватъ отъ тѣзи намѣрени въ другитѣ селищни могили.

Отъ горнитѣ пластове на източната периферия произхожда една малка животинска фигурка отъ глина, дълга 4·5 см., която по нищо не се отличава отъ фигуркитѣ отъ могилата въ Султанъ.

Слой В. Керамиката отъ горния слой, както вече казахме, по техника, форма и орнаментъ, съвършено се отличава отъ тази на долния. Сждоветѣ и тукъ сж правени на ржка и отъ добре пречистена глина, но тѣ иматъ обикновено сивочеренъ, лъскаво черенъ и въ рѣдки случаи червенъ цвѣтъ. (Червенъ цвѣтъ иматъ тѣзи сждове, които сж били въ опожарени колиби).

Освенъ нѣкои отъ познатитѣ отъ селищата на каменно-медната епоха, форми сждове, въ този слой се намѣриха още 5 нови форми, по които главно се отличава тази култура. Най-характерни и общи за всички дълбочини на горния слой сж две форми. Това сж: цилиндричнитѣ или крушовидни сждове,

¹⁾ Р. Поповъ. — Предисторическата Денева могила при Салманово. И. А. Д., кн. IV 1934, стр. 182 и следн.

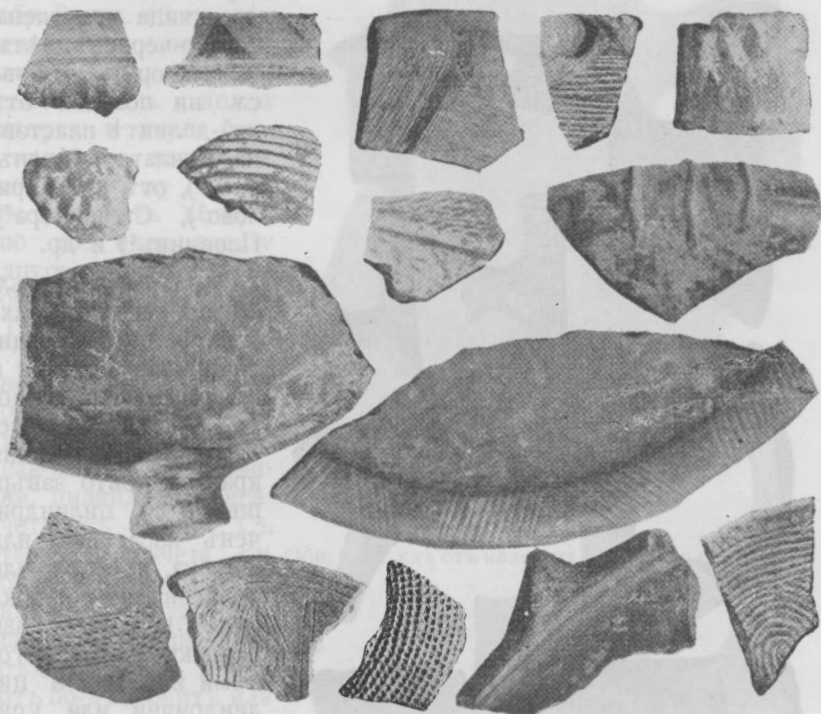
²⁾ V. I. Dumitrescu. — L'art préhistorique en Roumanie. 1937. табл. I.

³⁾ F. v. Tompa. — 25 Jahre Urgeschichtsforschung in Ungarn, въ Bericht der Röm.-Germ. Kom. 1934/35, стр. 46.

⁴⁾ N. Vulič et M. Grbič. — Corpus Vasorum Antiquarum. Yougoslavie. Belgrad. 1937, pl 13.

⁵⁾ В. Миковъ, Могилни некрополи отъ Ловчанско и Тетевенско. И. А. И., кн. VI 1930/31, стр. 159.

снабдени съ цилиндрични дръжки, горния край на които завършва съ широка пѣпка или малък израстъкъ, и плиткитѣ паници, снабдени отъ къмъ дъното съ по четири високи цилиндрични крачета. Останалитѣ три форми се срѣщатъ въ различни пластове на горния културенъ слой. Малкитѣ крушовидни, съ косо отрѣзани уста и съ високи дръжчици сѣдинки се срѣщатъ само въ най-долнитѣ — основни пластове, а сѣдоветѣ снаб-

Обр. 4. — Фрагменти отъ сѣдове отъ двата културни слоя.

дени съ по едно чучурче и дръжка и плиткитѣ паници съ улейчета се намиратъ само въ най-горнитѣ пластове. Напълно такава е разпредѣлението на керамиката и въ могилното селище до Азапъ къой¹⁾.

Ако повечето отъ сѣдоветѣ на каменно-медната епоха сж украсени съ най-различни орнаменти, то напротивъ, сѣдоветѣ отъ този културенъ слой сж почти безъ орнаменти. Най-честиятъ орнаментъ въ тази керамика сж плиткитѣ нарѣзи върху профилуванитѣ уста на сѣдоветѣ съ четири крачета или малкитѣ зиг-заговидни единични или двойни врѣзани линии по стени-

¹⁾ Не публикувани материали въ Народния музей.

на нѣкои сждове и дрѣжки. Върху нѣкои форми сждове, освенъ типичнитѣ за тази култура орнаменти, се срѣща и релефниятъ орнаментъ.

Отъ най-долния пластъ произхождатъ нѣколко фрагментирани глинени сждове, отъ които на обр. 5b е представена сждинка, вис. 8·5 см. при диаметъръ 8·1 см., съставена отъ долна сферична и горна цилиндрична частъ, устата на която сж кжсо

Обр. 7. — Дрѣжки отъ сждове.

отрѣзани, а високата дрѣжчица отчупена. Тъмно-червенъцвѣтъ. Тази форма сждове сж ни познати отъ най-долнитѣ пластове на могилата до Азапкъой¹⁾, отъ Св. Кирилово²⁾, Ст. Загора³⁾, Пловдивъ⁴⁾ и др.

На всички дълбочини се намѣриха извънредно много цилиндрични дрѣжки и фрагменти отъ сждове, снабдени съ поедна дрѣжка, горния край на които завършватъ съ цилиндриченъ израстъкъ или широка, и плоска или конусовидна пжпка (обр. 7.) Всички тѣзи дрѣжки сж отъ голѣми или малки цилиндрични или конусовидни сждове.

Отъ колибата въ южната периферия произхожда единъ сждъ, представенъ на обр. 8, който има конусовидна форма съ

вис. 18·7 см., при диаметъръ на долната частъ 13·1 см. и на устата 7·5 см. Сждътъ е снабденъ съ цилиндрична дрѣжка, горниятъ

¹⁾ Не публикувани материали.

²⁾ G. I. Kazanow. -- Vorgeschichtliche Funde aus Sveti-Kirillovo, *Prähist. Zt.* Bd. VI. 1914, стр. 69.

³⁾ Не публикувани материали въ Ст.-Загорската музейна сбирка

⁴⁾ Не публикувани материали въ Пловдивския народенъ музей,

край на която завършва съ широка, плоска пжпка. Червенъ цвѣтъ. Намѣренъ заедно съ сждове, (обр. 12). Напгълно подобенъ сждъ имаме отъ Азапъ-кьой⁵⁾.

Отъ горнитѣ пластове на южната периферия произхожда единъ голѣмъ сждъ, обр. 9, вис. 43 см. при диаметръ на срѣдата 40 см., който се състои отъ долна издута и горна цилиндрична части. На издутата му частъ се намиратъ четири, по две една срещу друга пжпчести и обикновени дръжки. Тъмно-кафявъ цвѣтъ.

Въ всички пластове на тези културенъ слой се откриха твърде много и съ най-различни голѣмини, цилиндрични крачета отъ сждове. Съ такива крачета сж били снабдени обикновено плиткитѣ и широки паници и въ рѣдки случаи нѣкои отъ по-дълбокитѣ или крушовидни и съ една дръжка сждове.

На обр. 10 е представена една плитка и широка паница съ четири крачета, която произхожда отъ колибата на източната периферия, вис. 16 см., при диаметръ 31.6 см. Профиливанитѣ уста на сжда сж украсени съ плитки на-

Обр. 8.—Сждъ отъ колибата на южната периферия.

Обр. 9. — Сждъ отъ южната периферия.

⁵⁾ Не публикувани материали,

Обр. № 10. — Плитък сждъ отъ колибата на източния изкопъ.

чни крачета. Аналогична форма сждове сж ни познати също отъ Азапъ-къой и Гюмюрджина.

e.

рѣзи. Тъмно-червенъ цвѣтъ. Части отъ напълно подобни паници сж намѣрени при Дуванлии¹⁾, Азапъ-къой²⁾ и Гюмюрджина³⁾.

Отъ източната периферия произхожда и сждъ, обр. 11b, въ форма на подълбока паница, вис. 5 см., при диаметъръ 14·2 см., която отъ къмъ дъното е била снабдена съ четири цилиндрични крачета.

a.

b.

c.

d.

Обр. 11. — Сждове отъ различни дълбочини на двата слоя.

Отъ горнитѣ пластове на сждата периферия произхожда единъ счупенъ сждъ, обр. 11a, вис. 12·4 см., при диаметъръ 13·5 см.

¹⁾ Б. Филонъ. — цит. съч., стр. 24.

²⁾ Не публикувани материали.

³⁾ Не публикувани материали въ Солунския музей, за които ми съобщиха колегатата Т. Герасимовъ, комуто изказвамъ голѣмата си благодарностъ.

снабденъ отъ къмъ дъното съ четири ниски цилиндрични крачета и дръжка, горниятъ край на която е завършвала съ израстъкъ. Черенъ цвѣтъ. И въ могилата до Азапъ-кой е намиренъ подобенъ сждъ.

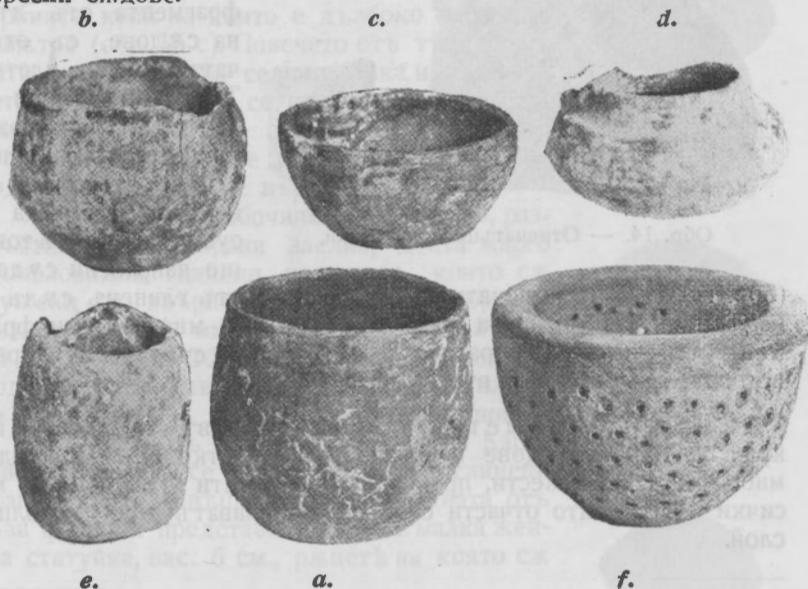
Въ колибата на южната периферия, заедно съ сждъ, обр. 9, се откриха единъ дълбокъ сждъ, обр. 12 в, вис. 10·3 см. при

Обр. 12. — Сждове отъ колибата на южната периферия.

17·7 см., снабденъ съ една дръжка и единъ плиткъ цилиндриченъ сждъ, обр. 12 а, вис. 8·5 см. и диам. 20 см., широката периферия на който е орнаментирана съ плитко нарѣзани брезди. И двата сжда иматъ червенъ цвѣтъ.

Отъ различни дълбочини произхождатъ следнитъ поинтересни сждове:

Обр. 13. — Малки сждове и цедилка отъ горния слой.

Малкъ сждъ, обр 13-а, вис. 7·7 см., при диаметръ 8·7 см., снабденъ съ четири, две срещу две малки пжпчици. Тъмнокаявъ цвѣтъ.

Подобна сждинка, вис. 6·4 см., при диам. 8 см., снабдена съ четири, две срещу две пълчици. Червенъ цвѣтъ.

Глиненa паница, обр. 11, вис. 7 см., диаметъръ 19·4 см. Черенъ цвѣтъ.

Дълбока паница, обр. 11-d, вис. 11·7 см., при диаметъръ 20·6 см., Черенъ цвѣтъ.

Малъкъ сждъ, обр. 13-e, вис. 8·1 см., диам. 11·9 см. Тъменъ цвѣтъ.

Плитъкъ сждъ, обр. 13-c, вис. 6 см., при диам. 14·2 см. Тъменъ цвѣтъ.

Малко сжлче, обр. 13-d, вис. 5·6 см., при диам. 8·7 см., което е снабдено съ малко чучурче. Бледо-червеникавъ цвѣтъ.

Отъ източната периферия произхожда единъ квадратенъ сждъ, обр. 11. вис. 4·1 см. и диам. 12·4 см., който е билъ снабденъ съ една дръжка. Стенитѣ на сжда сж украсени съ вдлъбнати тригълници. Тъмно-кафявъ цвѣтъ.

Въ колибата на източната периферия, заедно съ сждъ обр. 10, се намѣри и една глиненa цедилка, обр. 13-f. вис. 7·5 см. и диам. 10 см., дъното на която е снабдено съ широкъ отворъ. Червенъ цвѣтъ.

Обр. 14. — Отпечатьци отъ плетки.

(обр. 14). Единъ отпечатъкъ върху дъно отъ глиненъ сждъ се намѣри и въ могилата до Азапъ-къой¹⁾, а многобройни фрагменти съ най-разнообразни отпечатъци сж събрани отъ предисторическитѣ селища въ Софийско.²⁾

Други предмети отъ глина. И въ този слой покрай глиненитѣ сждове и фрагменти се откриха извънредно много глинени тяжести, прешлени, фрагменти отъ идоли, масички и др., които отчасти само се различаватъ отъ по-долния слой.

¹⁾ Не публикувани материали

²⁾ Н. Петковъ — Отпечатъци отъ плетки, намѣрени въ предисторическото селище „Обреща“ при с. Г. Богоровъ. Год. Нар. М. 1921, стр. 218 и сл.; Сжщия, Плетки отъ предисторическото селище „Обреща“ при лопечене, Год. Н. М. 1922—1926, стр. 49 и следн.

Тяжести. Въ горния слой се намѣриха три форми глинени тяжести: яйцевидни, паралелопипетни и кржгли.

Обр. 15 а. Яйцевидна тяжесть вис. 10·3 см., горния край на която е пробитъ съ една дупка, а долния е орнаментиранъ съ широки нарѣзи. Червениковъ цвѣтъ.

Отъ колибата на източния секторъ произхождатъ нѣколко тяжести съ паралелопипетна форма, отъ които на обр. 15-в е представена една, която има вис. 9·6 см. шир. 6 см. и деб. 4·7 см. Червенъ цвѣтъ.

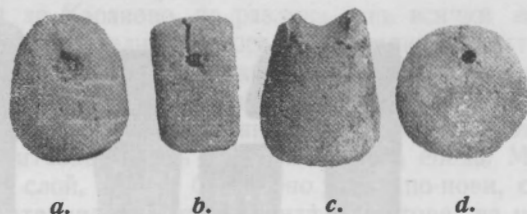
Обр. 15 д. Кржгла тяжесть съ диам. 9·4 см. и деб. 3·7 см., горния край на която е косо пробитъ съ една дупка.

Въ този слой се намѣриха нѣколко подобни тяжести.

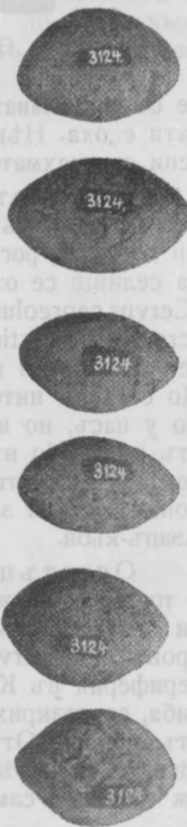
Въ нѣколко разрушени колиби на различни мѣста въ горния слой се намѣриха и нѣколко конусовидни глинени предмета, горниятъ край на които е дълбоко изрѣзанъ навътре (обр. 15 с). Повечето отъ тѣзи предмети, както въ това селище, така и въ могилата до Азапъ-къой, се намѣриха въ съседство съ огнищата, следователно тѣхното предназначение не ще да е друго, освенъ за подставки на сждове върху огъня.

Въ всички дълбочини се намѣриха, разпрѣстнати или събрани заедно, доста много кжжеловидни глинени прешлени, които сж служели за хвърляне съ прашки, обр. 16. Тѣзи прешлени иматъ дължини отъ 3·4 — 4·8 см. при деб. 2·2 — 3 см. Червенъ цвѣтъ. Подобни прешлени сж намѣрени въ могилитѣ до Азапъ-къой¹⁾, Дуванлии²⁾ и Македония³⁾.

И до ли. Въ разкопната частъ на Карановската могила се откриха само два глинени фрагмента отъ човѣшки фигурки. Едната отъ тѣзи фигурки представя торсо отъ малка женска статуйка, вис. 6 см., ржцетѣ на която сж

Обр. 15. — Глинени тяжести.

Обр. 16. — Кжжеловидни прешлени.

¹⁾ Не публикувани материали.

²⁾ Б. Филовъ. — Надгробнитѣ могили при Дуванлии, стр. 33.

³⁾ L. Reu. — Observations sur les premiers habitats de la Macédoine, стр. 239.

поставени на гърдитѣ и то така, че между свититѣ лакти и тѣлото се образуватъ по една дупчица, а другата — долна частъ отъ женска фигурка, вис. 10 см. и деб. 3·6 см., на която съ две успоредни бразди е отбелязанъ половиятъ трижгълникъ, а съ една отвесна линия сж раздѣлени единиятъ кракъ отъ другиятъ.

Масички. Въ този слой се намѣриха нѣколко фрагмента отъ трижгълни и квадратни глинени масички, обр. 17, които

Обр. 17. — Части отъ глинени масички.

не се различаватъ отъ масичкитѣ въ селищата на каменно-медната епоха. Нѣкои отъ тѣзи фрагментирани масички сж украсени съ шахматенъ орнаментъ.

Кости отъ животни. Както въ всички селищни могили, така и въ могилата до Караново се намѣриха извънредно мно го кости, рога и зѣби отъ животни. И въ двата слоя на това селище се откриха кости отъ еленъ (*Cervus elaphus*) сърна (*Cervus capreolus*), говедо (*Bos taurus*), овца (*Ovis aries*) свиня (*Sus scropha domestica*) и пр. Освенъ тѣзи остатъци, въ горния слой се намѣриха и кости, зѣби и копита отъ конь (*Equus caballus*). До сега въ нито едно селище на каменно-медната епоха, не само у насъ, но и въ съседнитѣ страни не сж намѣрени кости отъ конь. Но въ селищата на следната — бронзовата епоха вече, покрай коститѣ на други животни се срѣщатъ и кости отъ конь. Кости и зѣби отъ конь сж намѣрени и въ могилата до Азапъ-къой.

Остатъци отъ храна. Въ много отъ селищнитѣ могили и то винаги въ жилищата или въ съседство съ тѣхъ, сж намѣрени доста остатъци отъ храна, главно пшеница (*Triticum dicoccum*) урочъ (*Vicia ervilia*)¹⁾, грахъ и др. Въ долния слой на южната периферия въ Карановската могила, непосредствено до една колиба, се разкриха повече отъ десетина крини овжглени класове отъ пшеница. Отъ така запазенитѣ класове се вижда, че обитателитѣ на селищнитѣ могили сж практикували високата жетва, т. е. тѣ сж ожъвали само класоветѣ, които били складирани и при нуж-

¹⁾ Н. Арнаудовъ, — Изследване върху предисторическитѣ и субрецентни остатъци. Сборникъ въ честь на проф. Д-ръ Ст. Петковъ, 1936, стр. 118.

да се е очуквало само толкова жито, колкото е било необходимо. Въ горния слой освенъ пшеница, на много мѣста се намириха и овжглени зърна отъ единъ видъ дребенъ грахъ¹⁾.

* * *

Отъ всичко изложено до тукъ се вижда много ясно, че въ селищната могила до Караново, за разлика отъ всички по-системно разкопани до сега селищни могили, сж разкрити материали отъ две съвършено различни една отъ друга култури. Материалитъ отъ долния слой, който има дебелина до 4 метра, сж по-стари и сж напълно аналогични на материалитъ отъ селищнитъ могили, обитавани презъ каменно-медната епоха. Материалитъ отъ горния слой, които безспорно сж и по-нови, сж напълно сходни съ материалитъ отъ горнитъ пластове на могилата до Св. Кирилово, на Берковската могила, могилата до Загорци и др. и на материалитъ отъ могилитъ до Азапъ къой, Дуванлии, Шопова могила и др., които можемъ да отнесемъ къмъ бронзовата епоха.

¹⁾ Опредѣляне на този видъ зърна дължа на проф. Н. Арнаудовъ, комуто изказвамъ голѣмата си благодарностъ.